

VIÐMERKINGAR

Kvit eller dobbelt

gensyn med banksagen

Jørn Astrup Hansen

Høgni Hoydal, der i efteråret 1997 fik sit journalistiske og politiske gennembrud med en stort anlagt fjernsynsudsendelse om banksagen, har lige siden søgt at tage patent på den historiske sandhed om de færøske bankers sammenbrud i 1992-93 og den efterfølgende rekonstruktion. Senest har Hoydal i et indlæg i Fregnir (25/1-02) og i Dimmalætting (2/2-02) og i anledning af Richard Mikkelsens bog om *Færøerne i bankkrisens tegn gjort gældende, at vanlige føroyingurin rindaði dupult fyrri at bjarga bankunum*.

For os, der er vokset op med Chr. Hansens regnebog, er det svært at følge Hoydal i hans udlægning af banksagens økonomiske konsekvenser. I det hele taget forekommer Høgni Hoydals version af forløbet mig ikke ganske retvisende. Efter min bedste opfattelse er offentligheden i almindelighed og FØROYA BANKI i særdeleshed ikke tjent med den form for historieskrivning, som Hoydal her tilbyder sig med. Derfor dette indlæg.

Hoydals opfattelse af banksagen er farvet af den store konspirationsteori - af dolkestødslegenden. Efter Hoydals opfattelse havde onde kræfter - Danske Bank, den danske regering, Finanstilsynet og Richard Mikkelsen - rottet sig sammen mod Færøerne. Jeg skal ikke i øvrigt komme nærmere ind på mulige politiske aspekter i sagen, som jeg ikke har noget særligt kendskab til. Under alle omstændigheder er et muligt politisk indhold i banksagen imidlertid uden nævneværdig betydning for forløbet.

Bankernes fald

Den færøske økonomi brød sammen først i 90'erne, og bankerne blev i 1992-93 revet med i faldet. Det var ikke Finanstilsynet, ej heller den såkaldte Færøgruppe, der bragte bankerne til fald. Bankerne blev tvunget i knæ af voldsomme tab og en kritisk illikviditet. Alt sammen et resultat af, navnlig, en fejlslagen økonomisk politik i 80'erne og et svigtende fiskeri først i 90'erne.

Det færøske samfund stod i 1992 over for et voldsomt finansielt sammenbrud. Et sådant sammenbrud har sin egen logik, sit eget indre liv, som udfolder

sig ganske uafhængigt af det omgivende politiske miljø. Jeg vil i det følgende forsøge at resumere essensen i den færøske banksag, og jeg vil holde mig til sagens kerne: en triviell fallit.

Sjóvinnubankin og Føroya Banki brød sammen i 1992-93 og måtte tilføres henholdsvis 1.500 mio. kr. og 1.517 mio. kr. i ny kapital, i alt ikke mindre end 3.017 mio. kr. Heraf kom Danske Bank med 332 mio. kr., medens det færøske landsstyre (og fleggingargrunnurin) bidrog med 2.685 mio. kr.

Hvem skal nu betale?

Medens de gamle aktionærer (heriblandt Danske Bank), der måtte se til, medens aktiekapitalen blev afskrevet, led et endeligt tab, så blev landsstyret ved Finansieringsfonden af 1992 med sit indskud enaktionær i FØROYA BANKI. Resultatet af landsstyrets engagement i bankerne kan således først gøres op, når - og hvis - landsstyret sælger sine aktier i FØROYA BANKI. Men man kan foretage et kvalificeret skøn over resultatet af landsstyrets engagement. I denne sag behøver vi således ikke at lade os nøje med myter og amnestuehistorier.

FØROYA BANKI har siden fusionen i 1994 betalt 183 mio. kr. i skatter, der er udloddet 777 mio. kr. til Finansieringsfonden, og bankens bogførte egenkapital ultimo 2001 andrager 1.419 mio. kr. Af landsstyrets indskud i bankerne, 2.685 mio. kr., som i et vist omfang medgik til afdækning af hensættelser, der efterfølgende kunne indtægtsføres, er således indtil nu 2.379 mio. kr. løbet tilbage. Blot 306 mio. kr. er "blevet væk".

indtil nu, haft et *overskud* på næsten 600 mio. kr. på sit engagement i FØROYA BANKI. Regningen for bankernes sammenbrud blev i øvrigt fordelt som følger:

Si rokning!

Landsstyret har altså fået *alle* sine penge tilbage, og der er 594 mio. kr. til dækning af de renteudgifter, som landsstyret har haft af at finansiere kapitalindskuddet i bankerne. Landsstyret opgjorde i april 1998 sit rentekrav i banksagen til blot 333 mio. kr. Ethvert tab på bankernes sammenbrud har sin egen logik, sit eget indre liv, som udfolder

Tillægger man forliget i 1998 en værdi på blot 900 mio. kr., har landsstyret,

Richard Mikkelsen

Rekonstruktionen af bankerne		Mio. kr.	
Fordeling af tab og gevinst			
Den bogførte egenkapital i bankerne androg ultimo 1991 og bankerne blev i 1992-93 tilført en kapital på i alt således at der i bankerne var bundet en samlet kapital på			932 3.017 3.949
De færøske aktionærer afskrev deres aktier	631		
Danske Bank, der afskrev gamle aktier til en bogført værdi af 301 og et kapitalindskud fra december 1992 på 332 deltog derudover i kompensationen til landsstyret med 300 medens staten betalte en kompensation på netto	933 600	2.164	
Landsstyret, der således kom til at hæfte for blot har indtil nu haft følgende indtægter af FØROYA BANKI: Skatter	183	1.785	
Udbytte og kapitaludlodninger	777	960	

Landsstyrets kapitalbinding er herefter ultimo 2001 nedbragt til der er placeret i aktier i FØROYA BANKI med en bogført værdi på således at landsstyret på banksagen har haft et overskud på

VIÐMERKINGAR

Astrup ummælir bókina hjá Richard Mikkelsen um bankamálið

nærerne, navnlig Danske Bank, og den danske stat.

En ualmindelig færing?

På denne baggrund er det svært at indse, at den almindelige færing (*vanligi føroyingurin*) skulle have betalt to gange for at bjærge bankerne. Hvis det er sandt, så er pengene blevet væk i landskassen - ikke i banken. Hoydal skylder i øvrigt at forklare, hvad en ualmindelig færing er for en størrelse. Af sammenhængen må man vel forstå, at det er en, der er særligt egnet til at deltage i finansielle rekonstruktioner.

Mig forekommer det, at landsstyret - og det færøske samfund - er kommet ualmindeligt godt fra bankkrisen. Og så skal man huske på, at mere end halvdelen af landsstyrets meget betydelige kapitalindskud i 1992-93 gik til Sjóvinnubankin, der blev opfattet som et rent færøsk anliggende, indtil Sambandspartiet under valgkampen i 1994 trumfede med den bekvemme opfattelse, at det er et dansk ansvar at undsætte nedstødte færøske pengeinstitutter.

At den almindelige økonomiske krise på Færøerne i første halvdel af 90'erne så i øvrigt havde nok så alvorlige konsekvenser for ganske mange færingar - herunder ikke så få hus ejere, som ikke kunne klare deres forpligtelser - er en anden sag. Men det kan ikke nytte noget, at man gør FØROYA BANKI ansvarlig for hele miseren. Det er et politisk ansvar at drage omsorg for, at byrden ved en samfundskrise bliver fordelt på en rimelig måde.

Katten i sækken

Udløsningsmekanismen i banksagen var aktiebyttet den 22. marts 1993, da Finansieringsfonden/landssstyret byttede aktier med Danske Bank, som afgav 52 pct. af aktiekapitalen i Føroya Banki til fonden mod at modtage 30 pct. af aktiekapitalen i Sjóvinnubankin. Færøske politikere med Hoydal i spidsen har efterfølgende gjort gældende, at Finansieringsfonden her købte katten i sækken. Formentlig kunne man lige så vel gøre det modsatte synspunkt gæld-

Tab eller hensættelser?

Men hvordan gik det dog til, at en så forholdsvis trivial sag kom så meget ud af kontrol, at den i fem lange år lammede det politiske liv på Færøerne

og forpestede forholdet mellem Danmark og Færøerne i en sådan grad, at en undersøgelseskommission og sågar en stævning blev nødvendig?

Givetvis medvirkede det til at skabe misforståelser og overdrevne forestillinger om bankkrisens omfang, at man i debatten ikke gjorde sig den ulejlighed at skelne mellem tab og hensættelser. Det, som fik kæden til at hoppe af, var således Finanstilsynets krav i efteråret 1993 om samlede merhensættelser i bankerne på 1,4 mia. kr. Det var meget betydelige hensættelser. Men det var *hensættelser* - ikke tab. Hensættelserne gjorde det imidlertid i november 1993 nødvendigt for landsstyret at indskyde yderligere kapital, for at bankerne med en passende margin kunne opfylde solvenskravet i bankloven.

Siden fusionen i 1994 har FØROYA BANKI tilbageført, eller indtægtsført, hensættelser på 930 mio. kr. (netto), og banken holdt ved udgangen af 2001 fortsat hensættelser på godt 500 mio. kr. De 1,4 mia. kr. er således *ikke* gået tabt. Kapitalindskuddet, der kom til at fungere som en stødpude i banken, er - eller vil blive - betalt tilbage til landsstyret. Senest når landsstyret afhænder sine aktier i FØROYA BANKI.

Katten i sækken

Udløsningsmekanismen i banksagen var aktiebyttet den 22. marts 1993, da Finansieringsfonden/landssstyret byttede aktier med Danske Bank, som afgav 52 pct. af aktiekapitalen i Føroya Banki til fonden mod at modtage 30 pct. af aktiekapitalen i Sjóvinnubankin. Færøske politikere med Hoydal i spidsen har efterfølgende gjort gældende, at Finansieringsfonden her købte katten i sækken. Formentlig kunne man lige så vel gøre det modsatte synspunkt gæld-

ende. Den 22. marts 1993 købte Danske Bank 30 pct. af aktiekapitalen i Sjóvinnubankin blot for den 29. november samme år at måtte konstatere, at aktierne var værdiløse. Lige til makulatoren.

Men hvad så med Finansieringsfonden? Jo, fonden købte 52 pct. af aktiekapitalen i Føroya Banki. Undersøgelseskommissionen kom efterfølgende til den opfattelse, at Føroya Banki den 22. marts 1993 formentlig manglede hensættelser på 250 - 350 mio. kr., således at bankens egenkapital var overvurderet med et tilsvarende beløb. Og hvad så? Føroya Banki havde i marts 1993 en bogført egenkapital på 436 mio. kr. Det er således sandsynligt, at den sande egenkapital i Føroya Banki i marts 1993 ikke var 436 mio. kr. - men snarere 136 mio. kr.

Som det nu gik, overtog Finansieringsfonden imidlertid Føroya Banki vederlagsfrit. Da aktiekapitalen i Sjóvinnubankin i november 1993 blev afskrevet, kunne Danske Bank kigge i vejviseren efter ethvert vederlag. Aktiebyttet i marts 1993 var ikke en sædvanlig hestehandel. De to parter, Finansieringsfonden og Danske Bank, byttede risici, og det er efterfølgende nærliggende at mene, at Finansieringsfonden gjorde det bedste bytte. Danske Bank gav en bank i bytte for en post værdiløse aktier. Kun i eventyrene kommer man godt af sted med den slags bytthandler (H. C. Andersen: *Hvad fatter gør, det er altid det rigtige*).

Ingen - heller ikke undersøgelseskommissionen - beskæftigede sig efterfølgende med, hvorledes Danske Bank egentlig slap fra aktiebyttet. Hele opmærksomheden samlede sig om den såkaldte moderselskabsforpligtelse, som med aktiebyttet overførtes

fra Danske Bank til Finansieringsfonden. Men hvad er en moderselskabsforpligtelse nu for noget? Det er den omsorg, hvormed et moderselskab (landsstyret) omfatter sit datterselskab (Føroya Banki). Hverken mere eller mindre. Og det er i øvrigt en forpligtelse, som hverken før eller siden har forstyret nogen her på Færøerne.

Den sorte gryde

For at afværge en konkurs tilførte det færøske landsstyre i 1992-93 bankerne en kapital på 2.685 mio. kr. Høgni Hoydal gør i sit indlæg gældende, at der i efteråret 1992 var andre løsningsmodeller til rådighed - modeller, som ville have været billigere for *vanliga føroyingin*. Det er nok muligt. En Lada er da en billigere løsning end en BMW. Men er den også en bedre løsning? Det er ikke på nogen måde, hverken dengang eller senere, sandsynliggjort, at myndighederne med fordel kunne have anvendt andre modeller til løsning af bankkrisen.

Etablering af et afviklingsselskab ville efter min bedste opfattelse ikke have givet nogen mening i den konkrete sammenhæng. Hvis hensigten var den at videreføre bankernes virksomhed, ville det ikke have tjent noget fornuftigt formål at flytte en del af engagementerne over i et særligt afviklingsselskab. Hvem skulle have kapitaliseret et sådant selskab, og hvor ville man dog have fundet kræfterne til at drive ikke blot en bank men også et afviklingsselskab? Et afviklingsselskab er blot endnu et eksempel på tendensen til at gøre FØROYA BANKI ansvarlig for konsekvenserne af det almindelige økonomisk-politiske sammenbrud.

Til stor gene for FØROYA BANKI blev banken fra 1993 til 1998 syltet ind i politiske trakasserier, som banken hverken havde lod eller del i. Bankkrisen blev politiseret og blev til en banksag. Hoydals indlæg er blot endnu et eksempel på tendensen til at gøre FØROYA BANKI ansvarlig for konsekvenserne af det almindelige økonomisk-politiske sammenbrud.

Den danske stat, der påtog sig rollen som *lender of last resort*, lånefinansierede i 1992-93 landsstyrets

tioner under landsstyret holdt langt de største indlån i bankerne, ville imidlertid - sammen med Danske Bank - være blevet den helt store taber ved en konkurs. I øvrigt kan det med sikkerhed fastslås, at en konkurs blot ville have forøget de samlede omkostninger ved rekonstruktionen; det kan enhver skifteretsmedhjælper bevidne.

Men det måtte da forekomme at have været en noget vilkårlig løsning, om myndighederne havde valgt at vælte regningen for sammenbruddet over på de indskydere, som netop den 6. oktober 1992 holdt mere end 250 tus. kr. som indlån i banken, medens alle andre ville være gået fri. Sådan fordeler man i et civiliseret retssamfund ikke byrderne ved en samfundskrise.

Det kan sikkert nok forekomme, at den økonomiske krise først i 90'erne har ført til visse, utilsigtede skævheder i indkomst- og formuefordelingen. Og det er vel det, Hoydal har i tankerne, når han gør gældende, at almindelige færingar kom til at bære forholdsvis store byrder under krisen. Men det er et forhold, der i givet fald må afhjælpes med fordelingspolitiske foranstaltninger. Det er ikke en opgave, man kan overlade til et afviklingsselskab.

Denne rolle havde vi gerne delt med andre.

Politisk bank

Til stor gene for FØROYA BANKI blev banken fra 1993 til 1998 syltet ind i politiske trakasserier, som banken hverken havde lod eller del i. Bankkrisen blev politiseret og blev til en banksag. Hoydals indlæg er blot endnu et eksempel på tendensen til at gøre FØROYA BANKI ansvarlig for konsekvenserne af det almindelige økonomisk-politiske sammenbrud.